PANAİT İSTRATİ

DÜNYAYA VE İNSANLARA DAİR....

ÇEVİREN: ZİYA YAMAÇ

YOKUŞ KİTABEVİ YAYINI

Bugünün seçme kitapları: 2

PANAİT İSTRATİ

Dünyaya ve İnsanlara Dair

Çeviren:
Ziya Yamaç

YOKUŞ KİTABEVİ
1945
İSTANBUL

Basıldığı Yer: İktisadî Yürüyüş Matbaası ve Neşriyat Yurdu — İstanbul 1945

Panait İstrati

1921 senesinin başlarında, Nis hastahanesinin doktorlarından biri, intihar eden serseri Gherasim İstrati'yi ölümden kurtarmakla, beşeriyete bir «ölmez» hediye ettiğini herhalde bilmiyordu.

Bunu, aradan ancak birkaç gün geçtikten sonra, Fransız edibi Romain Rolland anladı ve hayatla ölüm arasında çırpınan o kimsesize tereddüt etmeden «dost» sıfatını lâyık gördü ve ona uzun, samimî mektuplar yazdı.

Bir seneden fazla süren bir mektuplaşma neticesinde dünya Panait İstrati imzasını anan bir büyücü ile karşılaştı. Fransızcayı lûgatten öğrenen bu yeni kıymet on sene içinde yirmiden fazla eser verdi ve kitapları dünyanın hemen bütün dillerine tercüme edildi.

Gherasim İstrati serserilik hayatında, klâsikler başta olmak üzere dünya edebiyatının bütün sayılı eserlerini okumuş fakat muasırları arasında

sadece Jean Cristophe muharriri Romain Rolland'a hayran kalmıştı. Kendini öldürmeğe kalkışmazdan önce yazdığı son hatıralar bu duygusunu açıklamakta idi. Bu mektubunu alan Romain Rolland ondan birşeyler ümit etmiş fakat herhalde bir gün hayran kalmak sırasının kendisine geleceğini düşünmemişti.

Romain Rolland keşfettiği bu kıymete, Kira Kiralina'yı okuyup bitirdiği dakikada, şunları yazıyordu :

23 I Kânun 1922

Aziz dostum,

«Sana cevabını yazmak için münasip bir zaman beklemeğe dayanamadım.

Kira Kiralina'yı gece boyunca okuyup yuttuktan sonra vakit geçirmeme imkân yok... Sana derhal şunu söylemeliyim : Eser muhteşem.

Bugünkü edebiyatta bu kudrette bir örnek mevcut değildir. Bugünün muharrirleri arasında kimse ne ben nede bir başkası böyle birşey yazmağa muvaffak olamaz.

Sakın kafan altüst olmasın. Buna bilhassa dikkat et. Büyük, gayet büyük hataların var. Onları sana açıkca işaret edeceğim.

Fakat yarabbi ! O ne kudret, ne ihtiras, ne şeytanî hayatiyet. Bunlar zamanımızın ve Batının mahsulü değil. Okuyunca zihnim XVI ıncı asra ve Elisabethan tiyatronun kaplanlarına kaydı.

(Shakespeare'i ve onun müthiş rakipleri Webster ile Marlow'u düşündüm.)

Muhteşem!

Hemşirem de benim kadar heyecan içinde.

Ellerini sıkar, parçalarım. Mersi.

Romain Rolland

«Düşün ki bu hayyan ölmek istedi ve bir bir sene evvel öldü.

Bununla beraber onu anlıyorum. İçinde böyle bir ihtiras dünyası yaşattıktan sonra çatlaması tabiî idi.

Fakat bir daha öyle birşey yapma! Şimdi volkanın krateri açıldı. Durum, fışkır!

Sana ve arkadaşlarına iyi Noel temenni ederim.»

Kira Kiralina'yı Adrien Zograffi'nin isimleri altında hikâyeleri, çocukluğu ve hayatı dokuz cilt takip etti ve Romain Rolland'nın hayranlığı çok geçmeden milyonlara sirayet etti.

Artık İstrati Balkanların Gorkisi olmuştu. Bunu Romain Rolland şu makalesinde belirtmişti.

BALKANLI BİR GORKİ

1921 senesinin Birincikânun ayının ilk günlerinde Nis hastahanesinden bir mektup aldım. Bunu boğazını kesen bir zavallının üzerinde bulmuşlardı. Kurtulması için pek az ümit vardı.

Mektubu okuyunca bir dahi çırpınışı karşısında olduğumu anladım. Bu, çayırlar üzerinde esen mahvedici bir alevi andırıyordu. Mektup Balkan memleketlerinin yeni bir Gorkisine ait bir itiraf-name idi. Müntehir kurtulmuştu. Onu tanıtmak istedim. Mektuplaşmağa başladık ve dost olduk.

Adı İstrati idi. 1884 senesinde İbrailde kaçakçı bir Rum babadan ve bütün hayatınca didinen harikulâde bir Romen köylü anadan dünyaya gelmişti.

Bu anaya karşı duyduğu büyük sevgiye rağmen onu 12 yaşında iken terketti. Onu bir serserilik şeytanı, daha doğrusu doymak bilmez bir tapınma ve sevme ihtiyacı dürtüyordu.

20 sene derbederce gezdi, fevkalâde maceralar yaşadı, ezici işler gördü. Dolaşırken ve didinirken güneşte yandı, yağmurda ıslandı evsiz, barksız olduğu için gece bekçilerinin hakaretlerine uğradı, aç kaldı, hastalandı, ihtiraslara kurban oldu, sefaletten çatladı.

Bütün işleri yaptı: Garsonluk, börekcilik, çilingirlik, kazancılık, makinistlik, duvarcılık, döşemecilik, hamallık, hizmetcilik... Sokaklarda ilânlar gezdirdi, dükkânlara levhalar yazdı, gazetecilik yaptı, fotografcılığı tecrübe etti. Bir ara ihtilâl hareketlerine karıştı. Mısırı, Suriyeyi, Yafayı, Beyrutu, Şamı, Lübnanı, Yunanistanı, İtalyayı dolaştı. Ekseriya parasız olduğu için vapurlara

gizlice bindi ve meydana çıkarılınca ilk iskelede karaya çıkarıldı.

Herşeyden mahrum idi. Fakat bütün bir hatıra dünyasını kafasına yerleştiriyor ve çok defa açlığını onur gibi okuduğu Rus üstatları ve Batı muharrirleri ile aldatıyordu.

O, doğuştan hikâyecidir. Kendi anlattıkları ile heyecanlanan bir Şark hikâyecisi.

Hikâyelerinin o derece esiridir ki bir kere başladıktan sonra hiç kimse ve hattâ kendisi bile bir saat mı yoksa... Binbir gece mi devam edeceğini bilmez. Tuna ve onun kıyıları...

Bu hikâye ateşi onu o derece dayanılmaz bir şiddete sarmıştır ki intiharının arifesinde yazdığı ümitsiz feryatlarını iki defa keserek hayatından iki hoş macera anlatır.

Onu bu hikâyelerden bazılarını not etmeğe ikna ettim. Uzun uzadıya çalıştıktan sonra şimdiye kadar iki cilt verdi bunlarda hayatını yaşatır. Gerek bu hayatı gerekse eseri, dostluğa ithaf etmek mümkündür, zira bu onun mukaddes ihtirasıdır. Yoluna devam ederken arasıra durup rastladığı simaları hatırlıyor. Bunların her birinde gizli olan mukadderat sırrını delmek için çalışıyor. Onun romanlarının her faslı bir nuveldir. Şimdiye kadar okuduğum ciltlerdeki nnvellerden bazıları Rus üstatlarına lâyıktır.

İstrati onlardan tamperaman, ışık, keskin bir

kat'iyet, acı bir neş'e hususiyetleri ve hayretlerle dolup taşan ruhunun coşkunluğu bakımından farklıdır.

Şunuda unutmıyalım ki bukadar canlı sayfalar yazan bu adam fransızcayı yedi sene evvel, kendi kendine, bizim klâsiklerimizi okumakla öğrenmiştir.

* * *

Bizde İstrati'den 10—12 sene evvel bahşsedilmeğe başlandı ve bugüne kadar dilimize dört eseri çevrildi. Onun hakkında yazılan yazılar arasında bilhassa Hüsamettin Bozok ile Cavit Yamaç'ınkiler esaslı tetkiklere dayanmaktaydı.

1940 yılında Yeni Adam mecmuasında çıkan Adrien Zografi'nin mukaddemesi tercümesinin başındayız: İstrati kısa bir zaman içinde memleketimizde en çok sevilen ve okunan muharrirlerden biri olacak ve çok geçmeden bütün eserleri dilimize çevrileeektir, diyorduk. Maalesef bir çok tertip hataları ile çıkan ve Yaşar Nabi tarafından Angel Dayı tercümesinin başına tashih edilmeden alınan bu eşsiz mukaddemenin bir yerinde İstrati şöyle demektedir :

«Artık bana insanların yola gelmek istemedikleri söylenmesin. Onlar bunu istiyorlar fakat kendilerine misal vermek lâzım.

«İyiliğin fenalığa galip gelmesi bizi acaba

niçin heyecanlandırıyor ? Kötülüğün ezilmesi neden hoşumuza gidiyor ?

«Çünkü dünyaya iyi olarak geliyoruz. Fakat bu zaferi insanlara yalnız romanla, tiyatro ile sinema ile değil, bizzat hayatla göstermelidir.

«İşte hemen hemen hiç görülmeyen bir şey.

«Bunun sebepleri şunlardır : Birincisi, insan iyi olarak doğmakla beraber ayni zamanda mağrur ve egoist bir mahlûktür; İkincisi ekseriyetin tam aksini yaptığını gördükten sonra alicenap olmak güç bir iştir.

«İşte ben, en sefil bir surette geçen hayatım müddetince yukarıda söylediğim güçlüğü mağlûp ederek alicenap bir insan olabilmek için uğraştım Evet, bugün hayatım adî bir soğuk algınlığının keyfine bağlı iken cihana karşı haykıraydım : Geçmişimi eşeleyin, istediğiniz yalanı uydurun, ne yaparsanız yapın, bende bugün insaniyeti mahveden, insanları hemcinsinin ıztırabına karşı hissiz yapan egoizmden bir iz bulamazsınız».

İşte dünyada ve bizde İstrati sevgisinin sırrı... Bu adam bütün hayatınca hak peşinden koşmuş ve bütün eserlerinde bunu aksettirmiştir. Okuyucu ona bu yüzden bağlanmaktadır. Üstelik dürüst bir insan oluşu, hiç bir rejimin propagandasını yapmayışı ve her kötülüğü mertçe açıklayışı onun kıymetini bir kat daha arttırmaktadır.

İstrati tertemiz bir idealisttir ve onun ideali,

herkesin idealidir. O insanların dürüst ve merhametli olmasından başka bir şey istemez. On iki yaşında bir meyhane hizmetçisi olarak hayata atıldığı gün, hırsız ve insafsız kasadardan nasıl nefret eder ve zavallı Mavromati kaptana nasıl acırsa, sonraları kendisine daima güler yüz gösteren fakat rahatları için insanları aldatmaktan çekinmeyen «büyük sanatkârların» yüzlerine karşı nefretini haykırmaktan çekinmez ve kazandığı serveti zavallılara dağıtmakta tereddüt etmez.

O: «Hayatın güzelliği yalnız bütün bir beşeriyetin ıztırabı yanında sefaletten müstağni olarak villalarda, güzel kadınlar, dalkavuklar ve cins köpekler arasında — yani asrımızın büyük sanatkârlarında ve ahlâk kurdlarından çoğunun yaptığı gibi — yaşamak sureti ile değil, bir tahta karyola üzerinde medeniyetin mülevves lekelerinden sıyrılmış bir vicdanla, pişmanlık hissetmeksizin ölürken de duyulabilir.» Der ve:

«İnsanlık, cadde, elektrik, hattâ hıfzısıhha olmadan yaşayabilir, fakat kahraman ruh olmayınca asla!» Cümlesini ilâve eder.

İstrati zamanımızın temsil ve terbiye sisteminden şöyle şikâyet etmektedir:

«Karşımızda hiribirini yemekle meşgul insanlık tefessüh etmiş bir ceset gibi duruyor. Dünya kurulalı beri gerek yukarıdan gerekse aşağıdan gelen yumruk kimi ezdi? Yalnız zayıfları.

«Peki bunun kıyamete kadar böyle olması gerektiğini hangi kitap yazıyor ?

«Biliyorum ki âlim dostlarım hiç zahmete katlanmadan bana biyoloji kanunlarını hatırlatacaklardır. Değil mi ? Pekâlâ, Mademki Üniversiteler insanlara bundan başka bir şey öğretmiyorlar, o halde kahrolsunlar. Bana gelince, ben, benzerlerinin kanı ile beslenen yırtıcı kuşlardan değilim. Ben benzerlerinin ıztırabı karşısında üzülen yegâne hayvan, yani : İnsanım. Bundan ötürü zavallı bir atmacaya benzetilmeğe razı olamam.

«O halde bütün bu ilimler, güzel sanatlar, asırlardanberi gelen felsefî akideler hemcinsimizin haksızlığa uğramasını ölümle cezalandırmadıktan sonra niye yarar. Her biriniz atmaca gibi, biyoloji kanunlarına göre hareket ettikten sonra ne hakla muhteşem ahlâk ve din kürsülerinizden herkese «güzeli, iyiyi ve doğruyu» vaaz etmeğe kalkışıyorsunuz ? »

Yukarıda İstrati'den türkçeye dört eser çevrildiğini işaret etmiştik. Bunlar : Kira Kiralina, Angel Dayı, Akdeniz ve Baraganın Dikenleri (Devedikenleri) adlarını taşırlar. Bunlardan ilk üçünü Yaşar Nabi Nayır, dördüncüsünü ise Y. N. Nayır ve ayrıca Salâh Birsel çevirdiler.

Yaşar Nabi Nayır, İstrati'yi, iyi anlayanlardandır. İkinci tercümesinin ön sözünde Kira

Kiralina tercümesinden sonra bazı gençlerin heyecanlı itiraflarını dinlediğini söylediği halde İstrati'yi bazı hususlarda küçümser gibi görünmektedir. Bununla beraber yine de ondan vazgeçememiştir.

Salâh Birsel şimdilik sadece bir eserini çevirmiş bulunuyor. Bu iki mütercimin tercümeleri hakkında burada bir şey söylemiyeceğim. Bununla beraber S. Birsel'in «fransızca aslından» kayıdını lüzumsuz bulduğumu işaret etmeden geçemiyeceğim.

Vakıâ İstrati fransızca yazmıştır ve fransızlarca, kendi dillerini kullanan bir çok yabancı menşeli muharrirler gibi, fransız edebiyatına mal edilmiştir. Fakat o diğerlerine nazaran bu dile (bazı zaruret icabı ve çok defa kasten) o kadar yabancı kalmış ve eserlerinde romenliğini o derece belli etmiştir ki kendisine romenlerin en büyük millî edibi demek yanlış olmaz.

Yaşar Nabi Nayır Angel Dayı'daki ön sözünde onu tercüme ederken hayli müşkülât çektiğini ve çok defa zarurî aksaklıklara meydan verdiğini büyük bir samimiyetle itiraf eder. Gerçekten de öyledir. İstrati fransızca yazarken o kadar müşkül durumda kalmıştır ki ölümünden önce eserlerini romence yazdığı zaman «yeniden yarattığını» beyan etmiştir. Bunun örneğini bizim edebiyatımızda da gördük. Halide Edip Adıvar'ın

The clown and his daugther'i ile Sinekli Bakkalı isimlerinden başlayarak bir çok hususlarda biribirlerinden haylıca farklıdırlar.

Ben şahsen İstrati'nin romenceden tercümesine taraftarım. Fransız edebiyatının bir hayli ağır eserini dilimize çeviren Yaşar Nabi Nayır'ın yukarıda işaret ettiğim beyanatı İstrati'nin fransızcada ne âlim olduğunu açıkça belirtmektedir. Bu hususta en basit bir misal vereyim : Akdeniz, fransızca metinde, Mediteranée, romencesinde ise In lumea Mediteranei (Akdeniz dünyasında) dır. Kitabı okuyanlar eserin bir «Akdeniz» den fazla «Akdeniz dünyasında» olduğunu bir dakika düşündükten sonra her halde tesadüfte tereddüt etmezler sanırım.

* * *

Dilimize çevrilenlerden Kira Kiralina ile Angel Dayı biribirinin devamı olmakla beraber İstrati'nin bütün eserleri gibi müstakil ve «Adriyen Zografi'nin hikâyeleri» serisine dahildirler. Akdeniz keza ötekilerin devamıdır fakat «Adriyen Zografi'nin hayatı» serisinin bir kitabıdır. Baraganın Devedikenleri ise müstakil bir romandır.

Adriyen Zografi'nin hikâyeleri serisinden türkçeye tercüme edilmeyen iki eser kalmıştır : 1 — Haydutlar : Takdim 2 — Haydutlar : Snagovlu prenses.

Bunların tabii devamı Adriyen Zografi'nin çocukluğudur ve iki eserden mürekkeptir : Codin, Mihail. Bunlar henüz dilimize çevrilmemiştir.

Üçüncü seri «Adriyen Zografi'nin hayatı» dır ki bundan yukarıda işaret ettiğimiz veçhile Akdeniz tercüme edilmiştir. Bu eserden başka ayni seride Thuringen Müessesesi ile İş Bulma Evi vardır.

Bütün bunlar da Adriyen Zografi (yani İstrati) başından geçenleri, çocukluğunu ve hayatını anlatmıştır. Bundan sonra sıra münferit eserlere gelir. İstrati bunlarda küçük yaşından başladığı serserilik hayatının bitmez tükenmez intibalarını yaşatır. Bu seride Baraganın Devedikenlerinden başka hiç biri dilimize çevrilmeyen yedi eser vardır :

Sünger Avcısı, Minka teyze, Nerrantsoula, Gurbette, Perlmutter ailesi (bunu Y. Yehouda ile müştereken yazmıştır), Issae ve Pour avoir aimé la terre.

İstrati'nin romanları bunlardır ve Akdenizle Haydutlar ikişer cilt olmak üzere 18 eserden ibarettir.

Hayret edilecek bir gayretle yazılan bu eşsiz destan bitmiyormuş gibi öldüğü 1935 senesine kadar İstrati ayrıca siyasî görüşlerini belirten beş cilt yazmıştır. Nihayet bütün bunlardan başka gerek Fransa'da gerekse Romanya'da bir

çok küçük hikâye ve epeyce makale kaleme almıştır.

* * *

İstrati'yi noksansız tanıyabilmek için hayatını, eserlerini ve fikirlerini ayrı ayrı mütalea etmek gerekir.

Hayatı malûmdur zira, eserlerindeki Adriyen Zografi bizzat kendisidir. Onu edebiyat ve san'at bakımından takdim etmek ise uzun münakaşalara kapı açabilir.

Fikirlerine gelince, bunları ikiye ayırmak gerekir : Umumî ve siyasî. Biz siyasî fikirlerinde haklı olup olmadığını zamanın cevap vermesini tercih ediyor ve bunlara bu kitapta yer vermiyoruz.

Tercümesini yaptığımız makaleler onun din, vicdan, hak, vazife, namus bir biri gibi umumî mevzulardaki fikirlerini belirtmektedir. Bunların her birinde İstrati boydan boya dolaştığı ve herkesten çok tanıdığı dünyayı ve insanları anlatmaktadır.

Fikirlerinin doğruluğu veya iğriliği herkesin kanaatine göre değişir. Artık, söz «Ruhlarını benimkinden temiz hissedenler yüzüne tükürmekte serbesttirler» diyen İstratinindir.

Ziya Yalmaç

Ölüme dair

Uzayıp giden şu yalnızlık günlerimde, benliğimi yoklayıp, birkaç samimî söz söylemek arzusunu duyarken, okuyuculardan insana biraz dehşet veren şu serlevha karşısında başlarını çevirmemelerini rica edeceğim.

Ölümden bahsetmek niyetinde değilim, zira ona aslâ inanmadım. Esasen bu sahada tecrübemde pek azdır. Bilmediğim meseleler üzerinde söz söylemek adetinde olmadığım ise malûmdur.

Jean Richard Bloch, Europe mecmuasının 15 Şubat tarihli sayısındaki «konuşma»sına «Laik ölümümüz» başlığını seçmiş. Bu yazıdan insanın üzerine büyük bir baskı icra eden şu birkaç satırı alacağım: «Acaba, lâik cemiyet, lâik olarak ölmek isteyen insanın huzursuzluğunu teskin için ne yapıyor?

«Bizim lâik cemiyetimiz ancak kahramana kahramanlığı, cesura cesareti telkin edebilir. Fakat

uzviyet zayıflamağa, kalp yorulmağa, kanın deveranı yavaşlamağa, zihin normal olarak beslenmemeğe, üremi düşünceleri boğmağa, mütefekkire yolunu şaşırmağa ve insanın etrafında hayaletler belirmeğe başlayınca ne yapabiliyor? O zaman felsefe neye yarıyor?»

Benim fransızca yazdığım ilk yazıları okuyan ve severek tashih eden Bloch'ın, kanında ölümü hissedip etmediğini ve hele saatlerce süren bir hâleti nezi esnasında zihnin çektiği azabı taniyıp tanımadığını bilmiyorum. Maamafih bunu şahsında tecrübe etmesi o kadar mühim değil, herhâlde «lâik ölüm»le kaybettiği birçok sevgili dostları ölmüştür. O, Leon Bazalgette ile pek yakında ölen Robertfrance'in gözlerinin içine bakabilmek mecburiyetinde kalmıştır. Bu vesile ile, yaklaşmakta olan meçhulün karşısında duyulan tabiî korkunun ve o müz'iç manevî ıztırabın bir saliple bertaraf edilemiyeceğini ihtimal görmüş, duymuş ve belkide yaşamıştır.

«O zaman lâik cemiyetimize bir göz atınız. Acaba ölen için ne yapıyor? Maddî çözülüşe karşı koymağa çalışan beyin istirahata mühtaçdır. Lâik cemiyet artık toparlanmağa gücü yetmeyen ve kendi üzerine çöken beyni, madde ile oyalamağa çalışıyor. Bu cemiyet, ölmek üzere olanla birleşerek ne bir kurtuluş çaresi arıyor, ne de ona son yolculuğu için cesaret verebiliyor. O, bü-

tün salâhiyeti hekime devrederek morfinin arkasına gizleniyor.»

Müthiş, degil mi? Demek ki bu bir gerçek ha? Evet, öyledir. Ölüme mahkûm olduklarını bilenler aylarca gözlerini mezarın ağzına dikerler ve bu esnada titreyen ellerini, ne Allaha, ne de insanlara uzatabilirler. Çok şükür ki insanların dörtte üçü, son dakikaya kadar ümid beslerler ve şuurlarını kaybettikten sonra ölürler. Yalnız «affetmeyen» devamlı hastalıklar, insanları, insansızca, ölümle karşı karşıya bırakırlar. Bu gibi hallerde Bloch'un bahsettiği «hekim yalanları» ve «bol keseden verilen tedavi ümitleri», hastayı ancak müteessir etmeğe ve iğrendirmeğe yarar.

«Ancak hastanın dert ortağı ve öğüt vericisi olabilen doktorlar kendilerini din adamının yerine koyabilirler, onu günlük kadar muhtaç olduğu sükûnete ve selim muhakemeye kavuşturabilirler.»

İşte insanı acıklı bir düşünceye sevk edebilecek büyük bir mevzu. Bu hususta söylenecek güzel bir sözüm var ve onu ileride de hatırlamak ümidindeyim. Bu, hiçbir şeye güvenemeden, müthiş bir yalnızlık içinde ölümle karşı karşıya kalarak iki senedir yattığım şu karyolada kafamdan geçenlerin en kıymetli tarafıdır.

Evet! Ölüm korkusu ile harap olan insan, ruhu Allaha körükörüne inanmadıktan sonra aslâ kurtuluş yolunu bulamaz. Bunu birçok defalar

gözleri örümceklenen, kalbi senkop devreleri geçiren, mutlak bir zındık olan ben söylüyorum.

Hayır, ölümün kolları arasına düşmek üzere olan hasta, doktordan bir şey bekleyemez ve «selim muhakeme»ye kavuşamaz, zira artık muhakeme denilen şey yok olmuştur. Ölümden korkan, ancak, Ebed ile konuşabilir. Bu sebepten ötürü kaçınılmaz akıbeti sezdiğimiz gün, doktorun herkes gibi bir insan olduğunu düşünerek uluvviyatla birleşmeliyiz. Böyle zamanlarda, doktor, morfin tatbik eden ve sukûnetle selim muhakemeyi kendine saklıyan bir insandan başka bir şey değildir.

Benim böyle konuştuğumu gördükleri zaman bir çok «dostlarım», beynimin sulandığına hükmedecekler ve «kiliseyi memnun edecek» tarzda «meşhur ihtidalarımdan birine daha» teşebbüs ettiğimi söyleyeceklerdir. Jean Barois'nın ölümü üzerine böyle bir hadisenin vuku bulduğu, yanılmıyorsam yine Bloch söylemektedir. Ben, mes'eleye vakıf degilim. Zaten bu mevzu gayet geniş ve insanlar ruhlarının selametini extremis'de arayamıyacak kadar müşkülpesentdirler. Halbu ki, zındık-münevver, din adamını baş ucuna çagırmakla, kütleleri ezen ve altınla melânetler arasında yuvarlanan bir despotun İsa'yı çagırması ve salibi öpmesi ile kavuşacağı sukûnete her zaman erişebilir. Kilise daima affeder ve hakikî

iman sahibi kadar yalancı iman sahibinin de, ölüm döşeğinde ihtida edene de yardım eder. Bu suretle gerek dünyada, gerekse ahrette herkesi memnun eder.

Fakak şimdi bunun sırası değil. Ben, hoşuma gittiği kadar umurumda da olmayan şu hastalığa yakalanmadan evvel de haklarından şüphe etmediğim bazı insani hallere vakıf olduktan sonra kilisenin başarılarına veya muvaffakiyetsizliklerine aldırış bile etmiyorum.

Bundan dolayı bugün şunu iyice biliyorum: ilahi mefhumlardan mutlak surette uzaklaşan bir vicdan—ki benim vicdanım böyledir — bazı anlarda bu dünyadan o kadar sıyrılıyor, herhangi bir kimse ile ideal surette anlaşmaktan o derece mahrum ve ölümün karşısında öyle yalnız bulunuyor ki insan, benliginin birşeye bağlanmak ihtiyacını şiddetle hissediyor. Bu gibi hallerde «insanüstü» bir varlığa muhakkak lüzum duyuluyor. İşte bunun için alelusul günah ismini verdiğimiz şu fanî ve pespaye vicdan hali ile yine alelusul Allah dediğimiz o mutlak temizlik mefhumu arasına benim gibi bir zındık nasıl olurda bir Papas veya sözüm ona dert ortağı ve öğüt verici bir doktor sokabilir?

Böyle bir zamanda sanki doktor — binde bir ihtimalle zahiren bir iyi — insan olsa bile — hastaya ölümden kurtulmak ümidini bahşetmek mak-

sadı ile—kendini Papasın yerine «ikame» edebilir?

Acaba ruhumun en temiz tarafını açacağım adam bu mu olmalı? Hayır! Aslâ! Bu, ötekine, o sakalfi adama nazaran bin kat daha az münasiptir. Öyle ise ne yapmalı?

Müstesna bir dimağa sahip olarak doğmak bedbahtlığına uğrayan ve ne Allahın mümessili olarak geçinenlere ve ne de ilimle cambazlık edenlere inanmayan şu zavallı insan son nefesinde zayıf ellerini hangi beşerî teselliye hangi ilâhî varlık zerresine uzatsın?

Ahl Şimdilik burada keselim. Müsaade edinde size Neamtr manastırında başımdan geçen bu vak'ayı kısaca anlatayım:

Bir gün, bir keşişin beni görmek ve hususî bir şey söylemek istediğini bildirdiler. Sıhhatça hiç de iyi olmadığım ve yatakta yattığım halde kendisini derhal kabul ettim. Gelen, elli yaşlarında kadar, saçı sakalına karışmış, iriyarı ve sağlam yapılı bir adamdı. Kırk yaşından fazla görünmediği halde çatlak sesi, suçlu bakışı ile müthiş bir muvazenesizlik halinde idi. Girer girmez saçmalamağa başlamıştı. Susmasını işaret ettim ve :

— Çok acele, ipsiz sapsız konuşuyorsun ve beni yoruyorsun, dedim. Şuraya otur ve yalnız başına olduğunu gözünün önüne getir. Şimdi, birer kadeh bir şey içelim.

Dışarıda Sibirya'yı andıracak derecede kar yağmaktaydı. Odamdaki köylü sobası, içerisini adamakıllı ısıtmıştı. Başbaşa olduğumuz için, keşiş, sükûnet bulmuştu. İçkisini bir yudumda içtikten sonra :

— Gocuğumu çıkarabilir miyim? diye sordu.

— Eyet çıkarabilirsin ve sonra kalbini açıp dökebilirsin...

Bana bir «kaza»dan bahsetmeğe başladı. Bunun neticesinde «kanı zehirlenmiş» ve bu «sefil» hali ile uzun müddet tedaviye dayanamamış. Şimdi bir eczacıya «oldukça borçlu» imiş.

Hemen eczacıya bir kaç satır karaladım ve :

— İşte bunu, borcunun temizlenmesi için veriyorum, dedim. Sonra: Seni frengi kemeriyor, dikkat et, hem işittiğime göre fazlaca içiyor muşsun, diye ilâve ettim.

Keşişin yüzü, birdenbire aydınlandı, sakinleşerek elimi avucuna aldı ve :

— Senin her şeyden anlayabileceğini haber verenler yalan söylememişler, onun için huzurunda ancak Allahın karşısında konuşulduğu gibi konuşacağım. dedi.

Allahı... onu pek fazla sevdiği, yalnız onu sevmek istediği için, bundan yirmi sene evvel karısını, iki çocuğunu ve mütevazî yuvasını terk ederek «fani ve saf» bir hayat yaşamak üzere buraya, manastıra gelmiş.

Fanî yaşamak kolay olmuş. «Bir öküz» gibi boyunduruk taşımış ve manastırda «domuzların bile» yemediği öteberi ile beslenmiş. Safiyete gelince, iş değişmiş. Bu hususta «şeytan galib geldiği» için dualar bir şeye yaramamış.

«Şeytanı her gün görüyordum. Kâh manastıra kucak dolusu hediyeler getiren ve gözlerinin içi gülen köylü kadınlarının kılığına giriyor, kâh davetkâr bakışlı rahibeler halinde karşıma dikiliyordu. Esasen burada yaşayan bizler — tariki dünya olanlar müstesna — hepimiz birer günahkârız. İşimiz gücümüz, içmek ve erzak biriktirmek. Oysa, ben ruhumu, selâha eriştirmek için gelmiştim. Şimdi ne yapayım? Tanrı bana büyük bir afiyet bahşetti. Her zamankinden daha sağlamım. Şimdi, bir aziz gibi ıztırap çeken ve bizzat Cenabıhak kadar rahim olan sana soruyorum: Ruhumu salâha kim kavuşturabilir?

— Ben, evet ben! Bir aziz olduğumu söyleyen sen değil misin? Buna inanıyor musun?

— Bunu isbat edebildin... Ne olduğumu sezdiğin halde beni tekme ile kovmadın, hakikî bir kardeş gibi yanına aldın...

— Ben de seni affediyor ve yakında vücudunu harap edecek olan fakat ruhuna henüz bulaşmıyan günahlarını unutuyorum. Söyle bakalım, parayı sever misin?

— Hayır! Esasen burada onu sevenler ve

biriktirenler de faydasını görmüyorlar. Öldükleri zaman, paralar, manastıra kalıyor.

— Şu halde hiç biriniz günahkâr değilsiniz. Hepiniz sefalet içinde yaşıyorsunuz.

— Evet, fakat elimize geçeni içkiye sarfediyoruz ve «etin» esiri oluyoruz. Bak ben buraya gelmezden evvel içki içmez ve karımdan başka kadın tanımazdım.,. Şu halde manastıra niçin geldim? Gece gündüz dua etmek için mi? Fakat Allahımın, dualarımı dinlediğini ve beni afettiğini kim ispat edebilir? Yola gelmem için bana tesir edecek hiç bir şey göremiyorum. Şu halde Tanrı, yarın şeytanın gayyasında yanacak olan ruhumu himayesine almak istemiyor.

* * *

Keşiş Sofronie'ye ruhunun temiz olduğunu ispat edemedim. Maddî varlığının maruz kaldığı çirkef hakkında böyle bir şuura eren ve gece gündüz dua etmek için manastırda bulunmanın bir şey ifade etmediğini idrâk eden bu adam Allahın «böyle de var olabileceğini» anlamak istemiyordu. Zaten biz, her biri başka başka bir manasızlık ifade eden bu iman, sahte iman ve ihtidaların sade kilise yolu ile bizi huzura ve ruh salâhına götürdüklerini sanmakla fena halde yanılıyoruz.

Yarın ve yahut da on asır sonra, kiliseler

yıkılıp, Allah mefhumu ortadan kalktığı zaman, insanlar, dostum Bloch'un kehanetini yaptığı «dert ortağı ve öğüt verici» doktorun huzurunda öleceklerdir. Yine Bloch'a göre «o zaman ölümün iyi kötü öyle bir manevî tekniği vücut bulacak ki hayat denen şu hadisenin mahiyetine yakışacak ve bizi anarşi halinde ölmekten kurtaracaktır.»

Ben şahsen şuna eminim ki, dostumun söyledikleri, Sofronie cinsinden bir azlığı aslâ memnun edemiyecektir. Zira, lâik hayatımız anarşi halinde olduktan sonra, lâik ölümümüz de bundan daha farklı olamıyacaktır.

Biz haklı ile haksızı ayıramıyacak kadar acaip bir hayat yaşıyoruz. Egoizmimiz, gururumuz ve bitmez tükenmez maddî ihtiyaçlarımız, gözlerimizi kör ediyor, bizi kirli birer insan yapıyor. İşte bugün hak yerine şiddetle idare edilen o kontrolsuz siyasî cereyanlara kütle halinde, bu sebepten yöneliyoruz.

Yine bu sebepten, müthiş yalnızlık hallerimizden, sade vicdanımızı hesaba çekmek zamanını ve zevkini bulduğumuz büyük felâket anlarında kurtulabiliyoruz. İşte o zaman, etrafımızı çeviren namütenahî boşluğu, ve ıztıraptan kurtulmak için mühtaç olduğumuz kudretin yokluğunu anlıyabiliyoruz.

Tchen «insanlığın şartı»nda «ancak ıztırabı

müşahede ederek vücut bulan İnsanlığı seviyorum» der. Bir Papas da, şu suali sorar: «İkinci bir Tehen'in mevcut olduğuna emin misiniz?»

İşte, insanları asırların sonuna kadar harap edecek olan anlaşamamazlık.

Bundan ancak, feragat'ın sesi ile kurtulabileceğiz. Bu sesimizi mutlak temizlik ihtiyacına — şayet daha çok hoşunuza giderse — Allah ihtiyacına götürecektir. Bu ses, bugün o gayeye pek seyrek ve pek geç ulaştırıyor. Ben, misal vermemiz suretile, bu zirveye irişmeğe yardım edebileceğimize inanıyorum.

Bu misal ne manasızlık içinde çırpınan kiliseden, günümüzün kanlı ideoloji sistemlerinden ne de Jean-Richard Bloch'un yarının Papas — doktorunu ümit ettiği gayri ahlâkî ve lâahlâkî fakültelerden beklenebilir. Velhasıl lâik ölümümüz, tıpkı ruhî hayatımız gibi bir anarşi olmaktan, bu yüzden kurtulamıyacaktır.

Bir Raccord Esnasında [*]

İki sene evel, Ağustos ayında, Saint-Louis lisesinde bina boyacısı olarak çalışıyordum.

Elli kadar işçi idik. Aramızdan on kişi mütehassıs kimselerdi. Geri kalanların yarısı şöyle böyle işten anlar takımdan, yarısı ise çeşitli meslek ve milletlerden toplanmış adamlardı. Bu son saydıklarımın ekserisi Vrangel ordusunun dökün-tülerindendi. Bunlarla, solcu Fransız işçileri arasında sık sık kavgalar zuhur eder ve çok defa fırçalar sopa vazifesini görürdü.

İyi huylu ve işten anlar bir adam olan ustamız böyle zamanlarda aralarına girer ve buradaki kavgaların, mesulü olduğu işi geciktirdiğini

[*] Raccord'un Larousse'da iki karşılığı vardır. Bununla beraber Akademideki Bayların henüz öğrenemedikleri bir üçüncü mânada da kullanılır ki, öğleden sonra 3 ile 3,15 arasında bina işçilerine civardaki meyhanelerde bir kadeh içki içmek üzere verilen müsaadeye denir. P. İ.

söyleyerek onları yatıştırırdı. Ben şahsen ona karşı büyük bir saygı beslemekte idim. Zamanla kendisi ile dost olmağa da muvaffak oldum. O «şef» san'atinden nefret eder, yaratılışının buna müsait olmadığını zannederdi. Daima melankoliye mütemayil bir hayalperest idi. Kimse ile münasebette bulunmaz, boş zamanını okumakla ve Paris civarında manzaralar resmetmekle geçirirdi. resme karşı büyük bir istidat ve zaafı vardı. Pek seyrek güler ve az konuşurdu. Buna mukabil sık sık şarkı söylemesini severdi. Binanın uzak bir köşesinde, tek başına, nazik bir işle meşgul olduğu zamanlar hafif sesle şarkılar mırıldanmadan yapamazdı.

İşcileri büyük bir çekingenlikle kontrol eder, hiç bir vakit baskın yapmağa yanaşmazdı. Buna rağmen kimin çalıştığını ve kimin dalga geçtiğini katiyetle bilirdi. Her hangi bir işçinin «ekmeğini hak etmediğini» farkeder etmez hemen sebeplerini araştırırdı. İşçinin kabiliyetsizliğine kanaat getirdiği taktirde hoş görür, işin bir kurnazlıktan ibaret olduğunu anlayınca ise suçluya :

— Bu hafta sonunda vazifenizden affedileceksiniz, demekle iktifa ederdi.

Bu yol verme hadiseleri daima şahitsiz vukugelirdi. Usta işçinin gururunu incitmemek için bütün gayretini sarfederdi. Bununla beraber bazen görünmeden gayrı ihtiyarî bu gibi sahnelere

şahit olur, böyle zamanlarda ustanın bahçeye veya caddeye bakan bir penceresinin önüne geçerek uzun müddet sigara içerek dışarısını seyrettiğini ve sonra saatlerce ortadan kaybolduğunu görürdüm.

* * *

Ustamız Bourct boyacılıkta en hoşa gitmeyen şeye büyük bir ihtirasla sarılırdı; boya karıştırmak, bu mesleğin en güç tarafıydı ve günde bir kaç yüz kilo boya hazırlamak herkesin yapacağı iş değildi. Bütün renk nüanslarını veren bir kurşun mürekkebi olan serür gayet zehirli bir maddedir. Fransa'da boyacılıkla uğraşanlar arasında onun tesirinden kurtulanlar pek azdır. Yemek yerken veya sigara içerken ellerini yıkamayı ihmal etmese bile, bu zehir, insanın vücuduna girmenin yolunu kolaylıkla bulur. Bu sebepten ötürü büyük müesseseler bu işe bir mütehassıs ayırmayı münasip bulurlar. Bu adamlar bir binadan ötekine geçerek ustaların nezareti altında icap eden boyaları hazırlarlar.

Bouvet, mütehassısa lüzum görmez bu işi bizzat yapardı. Elli kiloluk serür fıçılarını kendisi açar, boyayı hazırladıktan sonra fırçaları ve kapları tertemiz yıkar, yerli yerine koydu. Bahçede, atölye vazifesini gören baraka diğer bir çokları gibi ahıra benzemez, bir laboratuarı andırırdı.

Bouvet bir kimyager kadar temiz kıyafeti ile iş görür, günün dörtte üçünü burada geçirirdi. İşçilerin buraya giriş çıkışları öyle bir manzara meydana getirirdi ki insan onları kovana taşınan arılara benzetmekten kendini alamazdı.

Usta atölyede işini görürken binanın labirentinde çalışan işçi sürüsünün faaliyetini zihnen takip ederdi. Aramızda herhangi biri kendisine verilen işi bitirdiğini haber vermeğe gelince Bouvet biraz düşünür ve işin zamanında mı, yoksa daha evvel veyahutta daha geç mi tamamlandığı taktirde yanılmazdı.

İşlerini ihmal edip sigara içmek üzere şuraya buraya gizlenenler onu aldattıklarını sanmakla yanılırlardı. Bouvet onlara aslâ çıkışmaz, sadece kafasındaki tasnifte değişiklik yapmakla iktifa ederdi. Birçok ustalarda görüldüğü gibi bir işçi gurupunun başına geçerek bir saat müddetle kuduz gibi çalışmak hatasını işlediği hiçbir vakit vaki değildi. Keza patronu gezdirirken katiyyen eğilip büzülmez, her vakitki sakin sesi ile konuşur, hiç istifini bozmazdı.

Patronumuz genç bir adamdı. Bir müddet evvel Parisin en büyük boya müesseselerinden biri kendisine miras olarak kalmıştı. İşten zerre kadar anlamadığı halde bütün gayesi işi büyütmek, kuvvetli bir adam olmaktı. En son modaya göre giyinir, bir züppe gibi otomobil kullanırdı. İleri

görüşlü bir adam görünmek için bize karşı iyi muamele etmeğe çalışırdı. Bununla beraber işçileri istihfaf ettiği kolaylıkla görünmekte idi. Daima büyük, fakat alelade işler alır, bir kaç mütehassıs işçiye mukabil bir sürü ekmek parasına mühtaç zavallıyı çalıştırırdı. Ziyaretlerini umumiyetle işin en zayıf zamanlarda tesadüf ederdi. İşe başlandıktan 10 dakika sonra veya paydosdan bir çeyrek önce gelmekle bazı kimselerin geciktiğini, bazılarının ise ellerini yıkamakta acele ettiklerini görür ve bundan adeta şeytani bir zevk duyardı. İşçilere yakışmayan bu hareketler ve patronun bu bayağı metodu zavallı Bouvet'yi harap ediyordu. Meslekî hilelerden hoşlanmayan ve zamanında iş görmeyi seven bu muhterem adam adilik hususunda birbirinden zerre kadar farkı olmayan iki tarafın çarpışmaları arasında mahfoluyordu.

Bu enteresan adamın düşüncelerini öğrenmek arzusu içimi kavurduğu halde çekingen halleri yüzünden bu emelime bir türlü kavuşamiyordum. Nihayet hiç beklemediğim bir günde bu isteğim umduğumdan kat kat üstün bir halde tahakkuk etti.

* * *

O gün beni boya hazırlama işinde kendisine yardım etmem için çağırmıştı. Bu fırsattan istifade ederek onu dikkatle tetkik ettim.

Bouvet sağlam yapılı, orta boylu, sarışın bir adamdı. Kırk yaşlarında kadar görünüyordu. Bir karpuz kadar yuvarlak olan başı daima dimdik duruyor ve sağa sola dönerken yorğun bir halde hareket ediyordu. Yüzünün hatları bütün hassas insanlarınki gibi keskin olmakla beraber pek fazla hareketli değildi. Bu hal onun bir iç dramı yaşadığını ifade etmekte idi. Gayet kırışıklı olan alnı daima sükûnet içinde bulunuyordu. Bu çehrenin en canlı yeri gözlerdi. Bu gök yeşil gözlerdeki canlı bakışlar bu ağır ve sakin tabiatlı adamın ne kadar faal bir zekâya malik olduğunu açıkça belli etmekte idiler. Elleri bir memurunkiler kadar beyaz ve temizdi. İş elbisesi ise Cumartesi günleri hafta başında çamaşırcıdan geldiği andaki kadar temizdi.

İşi idare ederken gösterdiği emniyete hayran olmaktan kendimi alamıyordum. Bir an bile tereddütte düştüğü yoktu. Her şeyi, bütün teferruatile önceden hesapladığı besbelliydi. Acaba gündüz yapacaklarını akşamdan yatağında mı tasarlıyordu ?

Ara sıra yanımıza arkadaşlardan biri giriyor ve yeni emirler bekliyordu. Bouvet biraz dinlenmesine ve bir sigara içmesine müsaade ettikten sonra işin nasıl bittiğini sorar ve :

— İşte sana riyaziye salonu için boya. Biliyorsun ki onun tavanı kabarmıştır. Ona göre hareket edersin.

Ondan sonra gelene:

— Çalıştığın dairede birçok yerler açılmış, onları tıkamak lâzım. Yalnız dikkat et, evvelâ alçı kullanma.

Bir üçüncüye:

— Şu boyayı al ve üç gün evvel tamir ettiğin yatakhanenin duvarını boyamağa başla. Yalnız unutmaki kalın vurmak lâzım, diyordu.

Takdir edilmek isteyen biri koşarak gelüp:

— Of nihayet bitirdim ama ben de bittim, deyince Bouvet ona dikkatle bakar ve şu suali sorardı:

— Ne vakit başladın?

— Saat onda.

— Onda mı? Zannedersem dokuzda başlamıştın. Şu halde «bitmeden»de tamamlayabilirdin. Esasen bitirmeni söylediğimi hatırlayamıyorum.

Ciddî kimselere karşı büyük bir saygı besler ve yorgun argın geldiklerini görünce:

— Ne o, bitirdin ha? Yahu, o senin iş adam akıllı zordu. Hem rahat oturmağa da imkân yoktu. Tebrik ederim doğrusu. Şimdi sana daha hafif bir iş vereyim, iyi mi? Derdi.

Meslekten olmayan ve az bir para ile çalışanlara:

— Dikkat et, boya iyice yayılsın, bak, bazı yerlerde akmış, der, sonra şunları ilâve ederdi:

— Aceleye lüzum yok. Senden birinci sınıf bir işçinin süratı istenemez.

Bouvet kimse ile laübali olmazdı. O, bütün dünyanın işçilerinde samimiyet yaratmak zannı ile işlenen bu hataya asla düşünmezdi.

Tam boyaları karıştırmağa başladığı sırada saat üçü çaldı. Bu reccord zamanı idi. İşçiler hemen bahçeye çıkmağa başladılar. Biraz sonra arkadaşlık, ihtisas veya milliyet itibarile gruplanarak meyhanenin yolunu tuttuklarını görünce Bouvet bana:

— Bir şey içelim mi ? Diye sordu.

Ancak pek fazla susadığım ve yahut da bir arkadaşın ısrarına karşı koyamadığım zamanlar içtiğimden :

— Teşekkür ederim, demekle iktifa ettim. Sonra lâf açmak niyeti ile :

— ... Doğrusunu isterseniz şu on beş dakikalık raccord gururumu incitiyor, zira ekseriyetle meyhaneye giderken ve yahut da dönerken patrona rastlıyorum, dedim.

— Haklısınız. Fakat ne yazık ki arkadaşlar arasında sizin gibi duyanlar pek az. Bu kısa paydos on iki saatlik iş zamanından kalmadır. O zamanlar sabahleyin sekizde ve öğleden sonra üçte olmak üzere günde iki defa kahvaltı için paydos yapıyorduk. On saatlık iş esası kabul edildikten sonra bir çok müesseseler sabah kahvaltısını kaldırdılar. Bazıları ise daha dolgun ücret vermek şartile raccord'dan da vazgeçtiler.

Ben bir müddet evel böyle bir müessesede çalıştım ve gerçekten memnun kaldım.

Bir kere patronun karşısında kahvaltı etmek hoşuma gitmiyordu. Sonra meselâ beşinci katta çalışırken yüz basamak inmek ve tekrar tırmanmak, ellerimi yıkamak ve meyhane aramakla on beş dakikayı sarfetmek hesabıma gelmiyordu. Velhasıl bu işte faydadan fazla zarar olduğu muhakkak. Esasen hakikî zanaat erbabı aynı fikri gütmektedir.

Düşünün ki saat üçü çaldı diye her zaman fırçayı bırakarak işin başından ayrılmak mümkün değildir. İnsanın elinde tamamlanması gereken bir iş bulunanbilir. Meselâ bir pano, yarım bir kapı, bir duvar parçası gibi beş dakikalık bir gayrete mühtaç herhangi başka bir iş; öğle yemeği veyahutta akşam paydosu için birşey denemez, zira insan işini ona göre tutar, icabında acele eder veyahutta daha ağır çalışır. Fakat on beş dakikalık paydos için böyle bir hesaba katlanmak beyhudedir.

Sonra şunu da unutmıyalım ki patron denen adam en küçük bir müsamaha için insanın gözünü oyacak kadar para düşkünüdür. Maamafih doğru konuşmak icabederse patronda bir çeyreklik raccord'ın yarım saat sürdüğünü bizim kadar bilir. İşçilerin raccorda hazırlanırken ve tekrar iş başına dönerken bir çeyrek

saat kaybettikleri malûmdür. Bundan başka sabahleyin iş başı yaparken ve akşam paydosu çalmazdan evvel iki çeyrek daha geçer. Bu vaziyete göre her işçinin on saatten bir saat kaybetmesi patrona göre on kişilik bir gruptan bir işçinin bedava para alması demektir.

Benim bu şekilde konuştuğumu işitenler patronların menfaatlerini koruduğumu iddia edebilirler. İş öyle değil, işçininkileri de korumasını pekâlâ bilirim.

Bu sözlerden sonra Bouvet ağır hareketlerle bir sigara sardı ve ateşledikten sonra acı bir sesle devam etti:

— Benim şahsımda bir usta gören aklı başında işçiye şunu sormak isterim: gaye patrondan bir şey mi koparmak» yoksa ondan emeğinin mukaddes hakkını mı talep etmek?

Fakat talebinden önce birşey öğrenmek gerek: acaba dünyaca tanınmış mukaddes bir emek hakkı mevcut mu? Benim bildiğim mukaddes birşey varsa o da her ferdin şahsî hakkıdır: vicdan sahibi olmak. Geri kalanlar beni ilgilendirmez, zira topu birden bir vahşî gûruhu, insanlıktan uzak, parazit kütlesidir. Bu düşünceye göre kimden nefret edeceğimi bilmiyorum. Acaba namuslu işçinin yüzünden zengin olan patron mu, yoksa dürüst arkadaşını küçülten vicdansız işçiye mı kızmak gerekiyor, bilmiyorum.

Otuz senedenberi ellerim boya içinden çıkmadı. On dört yaşında iken Liyon'da boya kaplarını temizlemek, âlet taşımak, veya boya karıştırmak suretile sabahın 6 sından akşamın 7 sine kadar çalışarak kazandığım 1 frank 10 santimini nüzüllü babama veriyordum. Yirmi yaşına gelince iyi bir işçi oldum. O zamanlar iyi işçi olmak bir gurur meselesiydi. Aksi taktirde arkadaşların alaylarına maruz kalmak işten bile değildi. O zaman daha az zengin olan patronlar, daha iyi insanlardı. İşe yarar adamı takdir etmesini ve emeğini mükâfatlandırmasını bilirlerdi.

O günden bugüne kadar Pazarlar ve yortular hariç senede yirmi günden fazla işten kaldığımı hatırlamam. Vakti gelince evlendim, ve koşulduğum arabayı sürükliyebilmek için var kuvvetimle çalıştım. Güzel hayaller kurduğum günler olmadı değil. Fakat neticede bu «güzel şeyler» beni lüzumlu şeylerden mahrum ettiler. Anladım ki hayal kurmak meğer insanın harcı değil.

Şu iki elin arasında yüzlerce, binlerce bina ve sayısız serür ve yağ fıçısı geçti. Buna mukabil cemiyet beni nasıl mükâfatlandırdı bilir misiniz? Sizin gibi birici sınıf bir işçiye nazaran saat başına 20 santim fazla ücret vermekle halbuki on beş senedenberi omuzlarımda işin idare tarafını taşıyor ve altından kabil olduğu kadar

muvaffakiyetle çıkıyorum. Burada ben işçi değil, mühendisim. Bir fabrika idare edecek olsam emrim altında çalışan bir işçiden yüzde yüz fazla kazanmış olurum. Halbuki bir fabrikadan hiçte az mesuliyetli olmayan bu işte arkadaşıma nazaran ancak yüzde on fazla kazanıyorum.

Arkadaşım, dedim,

acaba vicdan sahibi bir adamla bir vicdansız arasında ne biçim arkadaşlık olabilir? Hakikî arkadaşlık insan tarafından istismar edilen insanı binlerce yıllık kölelikten kurtarmağa gayret eden kimseler arasında aranabilir. Halbuki ben tecrübeme güvenerek şunu iddia edebilirim ki istismar olunanların dörtte üçü, hürriyete kavuşmak için çalışmak ve vicdanlı hareket etmenin yolunu tutacakları yerde tıpkı patronlar gibi kurnazlığa başvuruyorlar. İş yerinde görülen amelelerin ekserisi patron olmak emeli ile yaşarlar. Bunda muvaffak olamadıkları taktirde emeği istihfafa kalkışırlar. Bunlar idealistlerin kurtuluş hareketini baltalayan baş düşmanlardır.

Ancak namuslu ve maharet sahibi adam idealist olabilir.

Dünya yüzünde hak ancak bütün işçilerin namuslu ve kabiliyetli oldukları gün tecelli edecektir. İstismarı, ancak emek ile namus yere serebileceklerdir. Bugüne kadar devamedegelen bütün cemiyetlerin kölelik sistemleri sadece istis-

mar edilenlerin beceriksizliğine dayanmıştır. Bunları becerikliler ve kurnazlar meydana getirmişlerdir. Kurnazlar ve vicdansız becerikliler düyayı idare etmek için daima elele vermişlerdir. Bunlardan ilk saydıklarım parayı ökse olarak kullanmışlar, diğerleri ise kabiliyetlerini vicdansızca istimal etmişlerdir. Biz istismar edilenler, onları yere serebilmek için becerikli ve namuslu olmalıyız. Biz insanın insan tarafından kontrol edilmesinin bigünah olduğunu bütün dünyaya ilân etmeliyiz. İnsan, kontrola muhtaç olduğu müddetçe içtimaî adaleti aslâ ümit etmemelidir.

İşte size bir işçi topluluğu. Burada çalışan elli kişiden ancak altı tanesi idare ve kontrola ihtiyaç duymaz. Geri kalan kırk altı kişinin yarısı hemen hemen namuslu insanlardır; bununla beraber idare edilmeden yapamazlar. Ötekilere gelince onlar tam manasile bir sürü vahşi hayvan. Beceriksiz, tenbel ve kurnaz olan bu adamların yırtıcı birer patron olmaları için sadece paraları eksiktir.

Barbarca insiyaklarla hareket eden bu sürülere karşı bir avuç idealist ne yapabilir ?

Bugün insanlar ayni kalitede değil, bazıları hayvanlardan bile aşağı yaradılıştan, ekserisinin iyilikten, haktan, namustan haberleri yok. Biz böyle bir topluluktan idarecilerini seçmesini bekleyebilir miliyiz? Bunlar idare etmeğe kabiliyetli

olanları farketmeğe bile muktedir değil. İdareci tabirini kullanırken ileri idare adamını kasd ettiği bilmelisiniz. Yani sevmesini bilen, hak sever ve kabiliyetli idareciler: halbu ki insanlar ideale değil, lâfa ve şahsî menfaatlere ehemmiyet veriyorlar. Bugün Robespierre'e, yarın Napolyon'a, obürgün ise Napolyon'u devirene tapıyorlar.

Beşeriyet hiç bir vakit idare edilmedi, sadece efendilerine tabi oldu... gördüğümüz her şey barbarlık ve kaosdan ibaret; halta grurumuzu okşayan bazı hüviyetlerimiz bile. Bunlar ekseriya aleyhimize çalışıyor ve bizi mahfediyorlar.

İnsanlık mutlak hurriyet değil sevgi ve hüsnüniyet sahibi idareciler lâzım. Bu vasıflar ise bugün bir barbarlık deryasına gömülü. Dünyaya kendimizi hissettirmek istiyorsak mevcut olanı yıkmakla iktifa etmeyelim, lâzım olanı da inşa edelim.

Bugün bu faaliyete iki kuvvet karşı koymakta, kapitalist cemiyetin doymayan gözü ile işçi dünyasının olgun halî. Bunlardan birincisi yaşamak için kaosa lüzum duyar ve onu bütün çarelere baş vurarak yaratır; ikincisi ise bu kaostan kurtulmak için zamana muhtaçtır.

Hayatı tekâmül suretile yaşatacak hale sokmayı artık ümit edemeyiz zira gizli kuvvetler bir avuç idealiste nazaran kat kat üstündürler. İdealistlerin ekseriyeti teşkil etmeleri ise asırların geçmesine bağlıdır.

Şu halde kabiliyeti ve namusu üstün kılmak için namussuzluğun ve beceriksizliğin silâhı olan kuvvete müracaat gerekiyor. Bu ise her sene bir Mısır ehramı yapmaktan daha güç bir iştir.

Bu hususta bize kimse yardım etmiyor. Bu arada yarınki medeniyet namına yalnız bir yerden yardım beklemekte haklı olabiliriz. Bize ancak san'atkârlar yardım edebilirler. Onlar hayatın en hassas motörü olan heyecana hitap ederler. Heyecan ise para ile boy ölçüşebilecek yegâne kuvvettir. Paranın küstahlığı karşısında kapanan bütün kapılar güzellik hazretlerinin karşısında ağzına kadar açılırlar. San'atkârların inşa ettikleri âbideleri bütün asırların barbarları yıkamamışlardı. Şimdi beşeriyetin beklediği en ulvî âbideyi yükseltmek de onlara düşüyor : İnsanı insan boyunduruğu altından kurtarmak.

Ben şahsen en çok anlaşılabilen bir san'at kolu olan edebiyata şu sebepten hücum ediyorum : Ediplerimizden para ve zaman israfı talep ederlerken elimize çok defa eğlendirici kitaplar (bunların da hepsi muvafıktır denilemez) veriyorlar. Halbuki hakikî san'at, insanı sadece eğlendirmekle kalmamalıdır. Ayni zamanda birşeyler öğretmeli, okuyana medeniyet aşılamalı, bizi fenalıktan ziyade aptallığı yüzünde karanlıklar içinde çırpınan beşeriyetin iç yüzünü göstermeli; yine fenalıktan ziyade bilgisizliği yüzünden ha-

yatlarını ve meriyetlerini mahveden insanların halini anlatmalıdır.

San'atkâr bir inkılap faktörü veya yarının mes'ut günlerini müjdeleyen bir havari olmadığı takdirde kendini bayat ve santimental şeyler yazmağa mahkûm eden bir geveze olur.

Beşeriyet san'atkârın yardımı olsa da olmazsa da; bir gün selaha kavuşacaktır, zira hayatın kudreti ölümünkünden üstündür. Fakat ogün tarih yaşayanlara: «Beşeriyetin karanlık günlerinde insanın insanı ezdiği ve tahkir ettiği devrelerde kimse, ve hattâ paranın kuvveti ile boy ölçüşecek kudrete malik olan san'atkârlar bile kölelikten kurtuluşa inanan idealistin yardımına koşmuyordu» diyecektir.

O zaman san'atkâr sülalesinden gelenler, cetlerinin, zamanlarını anlamadıklarına üzülecekler ve utanacaklardır.

Bouvet burada sözlerini kesti ve saatına bakarak:

— Haydi, şimdi vazife başına, zira bizi istismar eden adama ayrıca tahkir etmek hakkını da vermemeliyiz, dedi.

Bazı Hakikatler

Dünyada en bedbaht insan, hakikate (veya hakikat sandığı şeye) bağlanan kimsedir. İnsanlar, iyiliklerinin yüzlerine karşı söylenmesinden ne kadar hoşlanırlarsa, kötülüklerinin açığa vurulmasından o derece alınırlar. Velhasıl düşman kazanmak işten bile değildir.

İnsanlar egoist ve iki yüzlüdürler. Onlar, nedense, beşerin, George Brandes'in bana gönderdiği bir mektupta dediği gibi «iğrenç bir gûruh» olduğunu kabul etmiyorlar.

Evet öyle iğrenç bir gûruh ki kuvvetin baskısı altında «hak!» diye bağırır, fakat bizzat kuvvete kavuşunca hakkı ezmek için elinden geleni yapar. İşte ben, bu hakikat karşısında, yapacağımı şaşırır kalırım.

Bu sebepten ötürü fenalıkların kalkması için baştakilerin değişmesi gerektiğine aslâ inanmam. Sosyal fenalıkların bir kovandaki fenalıklara ben-

zemediği muhakkaktır. İnsanların, arılar gibi tufeylileri öldürmekle saadete kavuşacaklarını sanmıyordum. Böyle olsaydı bir tek ihtilâl bütün sosyal dertleri ortadan kaldırır, beşeriyet kurtulmuş olurdu.

* * *

Şimdi beşeriyeti ve felsefeyi bir tarafa bırakarak kendi memleketimden bahsedeceğim. Bizde hiyanet, rüşvet, yan çizme, dalga çevirme, iltimas gibi şeyler birer kusurdur. Biz de köyleri, kasabaları ve mahalleri dolaşan bir avuç idealist siyaset adamına seçicilerin ne istedikleri sorarsanız umuma yarayacak kanunlar yerine hususî imtiyaz ve dalavere peşinde koşduklarını öğrenirsiniz.

İşte bu yüzden. siyasî partilerin bir nebze iyiliğe mukabil yaptıkları namütenahî fenalıktan başka bizde her türlü milli inkişaf gözlediklerine eminim.

Craiova hapishanesinde vuku bulan firarlar münasebetile oranın müdürü: «Ne yapayim, hiç bir gardiyana bel bağlamak mümkün değil, zira eski adamlarının yerine zamanın ileri gelenleri kahve köşelerinde pinekleyen kendi partizanlarını tayin ettiler. Bunlar ise ya namussuz veya beceriksiz kimselerdir» demişti.

Bu sözler partilerin bizi ne acınacak hale

getirdiklerini ifade etmek bakımından eşsizdir. Bir hapishane gardiyanından başlayarak (burada maelesef isimlerini sayamayacağım) bütün resmî ve hususî dairelerde poletika kurduna yem olmayan hiçbir memuriyet mevcut değildir. Bugün kanunî yollara uyularak elde edilen mevki tasavvur olunamaz. Artık her şey «dayı»ya bağlıdır. Hattâ bu sayede en büyük suistimallar bile hasır altı edilebilirler.

Ömrümün sonuna kadar unutamıyacağım bir vak'a 1930 yılında bizzat benim başımdan geçti. O tarihte iktidar mevkiinde köyün partisi bulunuyordu. İbraile kat'î olarak yerleşmek niyeti ile memleketime dönmüş, hazır elimde birkaç param varken Baldovineşti köyünde bir nevi halk odası açmağa karar vermiştim. Köylüleri meyhaneden kurtarmak için bir kütüphane kurmayı, bir radyo tedarik etmeyi ve bedava çay vermeyi düşünüyordum.

Bu odayı, ikamet etmekte olduğum amcam Dumitru İstrati'ye ait evin karşısındaki arsaya inşa ettirmeyi tasarlıyordum. Esasen arsa köyün malı idi ve bu sebepten tam maksada uygundu.

Vakit kaybetmeden o zamanki Başvekil Julin Maniuya verilmek üzere uzun bir dilekçe hazırladım. Bunda varisim olmadığı için ölümümden sonra tarihî kıymeti haiz müsveddelerimin, imzalı birçok kitaplarımın, enteresan bazı vesikaların

ve sayısız seyahatlerimden kalma kıymetli eşyalarımın halk odasına kalacağını bildiriyor buna karşılık bazı şartlar koşuyordum. Bu arada halk odasının bu köyde doğmuş olan annemin adını taşımasında bilhassa israr ediyordum.

Dilekçeyi önce şahsî dostum olan genç, zeki ve enerjik valiye götürdüm. Meseleyi öğrenince:

— Başvekile ne lüzum var azizim, dedi, o avuç içi kadar arsa vilâyetin malı değil mi? İşi burada ve hemen yoluna koruz. Yaptığın dalavere değil ya, devlete hibede bulunuyorsun.

Hemen birlikte yola çıktık ve arsayı gözden geçirereh kaba taslak plânlar yaptık. Köy yerinden oynamıştı. Herkes birbirine birşeyler fısıldayor, bana şüphe ile bakıyordu.

Aradan üç gün geçmeden kapıma bir jandarma dikildi ve beni karakola davet etti. Karakol komutanı uzun uzadıya isticvaptan sonra kazaen askerlik şubesinde Panait İstrati diye bir kaydın mevcut olmadığını söyledi. Ben «belki Panait yoktur fakat Gherasim mecuttur ve muamelesi yolundadır» diye cevap verdim. Adam dinlemek istemedi. İş uzadı ve ancak askerlik dairesi başkanı olan albayın müdahalesi ile mesele aydınlandı.

Bununla beraber köyün ileri gelenleri henüz mücadeleden vazgeçmemişlerdi. Bir gün köy muhtarı sabah karanlığında mahut arsaya damlıyor

ve etrafını dikenli telle çevirdikten sonra toprağı sürmeğe başlıyor. Tel ta evimizin önüne dayanmış, arabanın çıkmasına bile meydan kalmamıştı. Hemen Valiye koştum. Vaziyeti anlar anlamaz Vali telefona sarıldı ve İbrail jandarma komutanına köyün muhtarını tevkif emrini verdi.

Ertesi gün Vali bütün köy halkını topladı ve jandarmalara muhtarı getirmelerini söyledi. (Şimdi bizdeki particilik zihniyetini ifade bakımından ebediyete intikali gereken bir konuşmayı naklediyorum) :

— Ulan sersem herif, sana bu arsayı telle çevirmek ve sürmek hakkını kim verdi.

— Efendim müsaade buyurun anlatayım. Dün Vekâlete bir dilekçe gönderdim.

Vali bu küstahlık karşısında herifi adamakıllı tartakladıktan sonra karakol komutanına döndü ve :

— Şayet bu akşama kadar bu teller sökülmezse yarın bu herifi bağlayıp İbraile getireceksin, dedi.

Şimdi dikkat edin !

Muhtar Valiye acı acı baktıktan sonra :

— Demek öyle ha? dedi. Yazık ki partiniz için o sene mücadele ettim, yazık.

Aslında herif partiye iki sene evvel girmiş imiş. Her ne ise, bunun ehemmiyeti yok. Mes'ele şu ki ne arsa kurtuldu; ne de muhtar İbraile götürüldü. Bilâkis adam arsaya darı ekti ve güzel

bir mahsul aldı. Bunu da vali ile aynı partiye mensup (ismi lâzım değil) bir meb'usun himayesi sayesinde yaptı. Artık ben Baldovinesti'deki «hükûmet adamları ile» boy ölçüşmenin güçlüğünü anlamış ve köy odası projesinden vaz geçmeği münasip görmüştüm.

* * *

İşte müteaddit partilerle idare edilen bir memleketin hali. Bütün mes'ele partizanların milletin başına bela kesilmesinden ibaret.

Zaten iş kökünden çürük. Düşünün ki bir millet kendisini namus dairesinde, daimî olarak idare edecek, bir tek ekip bile kolay kolay bulamaz. İş böyle olduktan sonra başvekilinden mubaşirine kadar namuslu elemanlara malik on tane parti nasıl çıkar? Bu on kere yirmi nazır, on kere yetmişbir vali, birkaç bin muhtâr ve on binlerce âza demektir ki bu adette dürüst ve kabiliyetli adamı nereden bulabiliriz?

Sanki millet bu derece kalabalık bir fazilet ordusuna malik olabilir? Bütün bu milletin bağrından çıkaramadığı bu kıymetleri bir partiden beklemek abes olmaz mı?

İşte particiliğin çirkin iç yüzü umumiyetle birkaç dürüst ve kabiliyetli şefin itirafını bir sürü haydut ve aciz çevirir ve milletin bütün yaşama ve ilerleme kabiliyetlerini kısırlaştırırlar.

Şimdi bana şöyle bir sual sorulacaktır: Bu

partileri demokrasi prensiplerine göre yetiştirmek mümkün değil mi ? Buna cevap vermiyeceğim ve yerine bir fıkra anlatmakla iktifa edeceğim :

Birgün bir polis bir çingenede bir sürü çalınmış eşya bulmuş. Nereden çaldığını sordu isede çingene bir türlü itirafa yanaşmamış. İyi kalpli bir adam olan polis dayak atmamak niyeti ile bir çok çarelere müracaat etmiş, fakat istediğini öğrenmeğe muvaffak olamamış. Eski metoda baş vurmadan önce çingeneyi evvelce de «iş gördüğü» zeki bir papasa göndermeğe karar vermiş. Bunun üzerine :

— Bana bak, seni affetmeğe karar verdim, fakat bir şartım var : Bir papasa gidip günah çıkartacaksın. Şayet suçlu isen cezanı Allah versin demiş.

Çingene derhal razı olmuş ve papasın huzuruna çıkmış.

Papas :

— Söyle bakalım, demiş.

Çingene başlamış :

— Papas baba ben biraz sertçe tabiatlıyımdır...

— Şimdi orasını geçelim...

— Ara sıra ağzımdan küfür çıkar.

— Bunu da bırak. Vicdanını ezen başka bir şey yok mu ?

— Allah belâmı versin ki yok...

— Bana bak uzatmayalım. Ben günahkâr olduğuna eminim, fakat söylemekten çekiniyorsun.

— Olabilir babacığım amma ne yaparsın ki her insan gibi ben de çekinmekte haklıyım... Kendime pek fazla acıyorum.

— Acıyorsun ha ? Fakat yanına kalacağını aklına getirme. Sana acımayacaklar da çıkar.

Papas çingeneden bir şey öğrenemiyeceğini anlayınca onu tekrar polise göndermiş. Polis bu sefer cennetten cıkmaya müracaatla çingeneyi bülbül gibi söyletmiş.

Hayır ! Bir memleket çürümüş insanlardan kurtuluş ümit edemez. Hikâyedeki çingene gibi kendilerine fazlaca acıyanlar millet için bir şey yapamazlar.

Mânalı bir mektup

Aziz dostum,

Şu dakikada aldığım bir haber içimi ezdi, harabetti ve beni bu endişeli feryada sevketti.

Gezeteler, Yehouda ile birlikte «Perlmutter âilesi»ni yazan, Romanyadaki Yahudi aleytarlığının baş düşmanı olan ve «güzel»e daha iyi hizmet edebilmek için «hiç birşeye bağlanmayan adam»ın Romanyada bir antisemit gurupa iltihak ettiğini yaziyorlar.

Mahvolmuş vaziyetteyim ve bu haberin hakikat olduğuna inanamıyorum. Halim berbat. Eserlerinle, güzeli, doğruyu ve hakkı koruyacağına ve «bütün iyi insanları» seveceğine dair söz verdikten sonra bizleri terk etmiyeceksin değil mi? Fransız İsviçresinde, eserlerinle temas etmeleri ve senin, onlara, hayatın sadece mutlak hakikate hizmet ettiği müddetçe yaşanmağa deyeceğini söylemek için sana getirdiğim düzünelerle genç

mevcut. Ofsa ki antisenitizm bir hakikat faktörü değil, bir yalan faktörüdür. Şu halde senin bir antisemit harekete bağlanman mümkünmü ? Hayır, sen güzele hizmet etmek idealine, idealimize hıyanet edemezsin.

Tekrar ediyorum bu beklenmedik haber karşısında harap oldum. Düşün ki bu ay içine Gençler Birliğinde eserlerin ve «hiç birşeye bağlanmayan adam» hakkında ilân edilmiş üç konferansım var.

Beni bu manevi perişanlık halinde bırakamazsın. Unutma ki ben senin eserlerinden biriyim. Bana acele, acele, acele cevap yaz. Bunu bana borçlusun aziz dostum.

Sadık ve bedbaht dostun
Ch. CHAUTEMS
Parc, 4

Charles Chautems bir «çıfıt» değildir. O Fransız İsviçresinin «Hıristiyan gençler birliğinin» kâtibidir. Katolik ve İsviçreli olmasına rağmem bir Hıristiyan birliğinin Yahudileri böyle şiddetle koruması acayip değil mi ?

Bizdeki Hıristiyan birliği olay karşısında ne soyleyebilir dersiniz ? Ümid ederim ki onların hepsi eli sopalı değildir. İhtimal aralarında hakiki bir kaç münevver de mevcuttur.

Yegâne olmayan bu vesikayı Romen ve Hı-

ristiyan gençlerine bir ibret olarak takdim ediyorum. Bana Belçika ve Holandadan da bu tarzda mektuplar geldi.

Benim antisemit olduğuma dair çıkan bir haber üzerine büyük bir Hıristiyan birliğinin kâtibinden gelen bu içli mektuptaki samimî feryat bizdeki ve İsviçredeki Hıristiyanlık telâkkisi arasındaki müthiş uçurumu belirtmektedir.

Şimdi bana: İsviçredeki Hıristiyanların antisemit olmamaları tabiîdir, diye itiraz edileceğini biliyorum.

Doğru! Bizde antisemit olmamanın güç birşey olduğunu itiraf ederim. Fakat mesele şu: Acaba İsviçredeki sosyal şartların bizde cari olduğunu kabul etsek bizdeki Hıristiyanlık Profesyonel Yahudi aleyhtarlığından vazgeçebilir mi?

Bütün bilmek istediğim bundan ibaret zira gayem şudur:

Bizde de ırk düşmanlığından uzak bir sosyal mücadele metodu tecrübe edilmelidir. Biliyorum ki bu medenî metot ancak karşı tarafın, yani Yahudilerinde hüsnüniyetine muhtaçtır. Bizdeki Yahudilerin İsviçredeki Yahudilerden bambaşka oldukları müddetçe Hıristiyan gençlerinden melek olmamalarını istemem kabil değildir. Bizdekiler çürük yaratılan Romen vicdanlarını satın almağa, bütün demagojilere âlet olmağa ve kendi menfaatleri için gözlerini yumarak mukaddes vatandaş hak-

larının müdafaasından çekinmeğe devam ettikleri için bugün demokrasi damgası altında bir diktatörlük rejimi yaşamamıza sebebiyet vermişlerdir.

Bu terörist idare altında millet mitralyözlere göğüs gerecek kadar aç bırakıldığı halde o meşhur yahudi matbuatı niçin susuyor? Bugün ekmek ve şeker yemeğe, gazyağı yakmağa muhtaç olan halk öldürücü vergiler karşısında ezildiği halde ne diye demokrat - yahudi gazeteleri bize halâ Venizelos'dan, Hitler'den veya çiftçi partisinden bahsediyorlar? Niçin her gün, bütün sütunlarını, yeni bir 1907 ihtilâline mecbur kalmamak için, halkın millî - yahudi tröstlerine tahammül edemiyeceğine ekmeksiz, şekersiz, gazsız, odunsuz, elbisesiz, çivisiz yaşayamıyacağına dair yazılarla doldurmuyorlar?

Bunu yapacağı yerde demokrat - yahudi matbuatı susuyor ve demokrat partilerimizin millî hiyanet ve alçaklık politikasına istismar ederek keyfine bakıyor.

Normala dönmek için mukaddes savaşa kim girişmeli? Kim mi? Açlık çeken gençlikten başka bu iş kime düşer? İşte ben bu gençlikten azlıklara ve kendilerini hakikat aşığı gösteren ve efkârı umumiyeye hakim olan yahudilere el uzatarak mücadeleye girişmesini istiyorum. Şayet azlıklar ve yahudiler bu ele tükürürlerse o zaman...

Evet o zaman ben bu gençliğe hak verceğim ve yeniden çadırımın altına çekileceğim.

Artık yirmi yaşında iken bile inanmadığım şeylere bel bağlamıyacak kadar ihtiyarım.

Yukarıdaki mektupta görülüyor ki ben ezeldenberi devam eden asîl fakat mânasız insan sevgimi eserlere o derece sokmuşum ki, bu, okuyucuları tesir etmiş ve benden hareketlerim hakkında hesap sormak hakkını vermiştir.

Ben antisemit olamam zira bunun için bir sebep göremiyorum.

BİTTİ

YOKUŞ KİTABEVİ

Yayınından

WİLLİAM SAROYAN

İNSANLIK KOMEDİSİ

Çeviren : Ahmet Hisarlı

Fiatı : 200 Kuruş

YAROSLAV HAŞEK

AŞK ! AŞK !.. Sen Herşeye Kadirsin

Çeviren : Hasan Âli Ediz

Fiatı : 125 Kuruş

STEFAN ZWEIG

YALNIZLIK KÂBUSU

Çeviren : Bürhan Arpad

Fiatı : 75 Kuruş

REFİ CEVAT ULUNAY

ENKAZ ARASINDA

Fiatı : 250 Kuruş

ASAF HÂLET ÇELEBİ

SEÇME RUBAİLER

Fiatı : 100 Kuruş

WINTSON CHURCHILL

ADOLF HİTLER

Çeviren : Fikret Elpe

Fiatı : 25 Kuruş

Fiatı : 50 Kuruş